Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
GERARD HOGAN
της 8ης Μαΐου 2019 [1]

Υπόθεση C-168/18

Pensions-Sicherungs-Verein VVaG
κατά
Günther Bauer

[αίτηση του Bundesarbeitsgericht
(Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου Εργατικών Διαφορών, Γερμανία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Προστασία των εργαζομένων σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη – Οδηγία 2008/94/ΕΚ – Άρθρο 8 – Συστήματα επαγγελματικής επικουρικής πρόνοιας – Προστασία δικαιωμάτων σε παροχές γήρατος – Πεδίο εφαρμογής – Αντιστάθμιση προηγούμενων μειώσεων των συντάξεων από τον πρώην εργοδότη – Ελάχιστο εγγυημένο επίπεδο προστασίας – Άμεσο αποτέλεσμα έναντι φορέα επικουρικής επαγγελματικής ασφαλίσεως»

1. Επιβάλλεται από το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2008, περί προστασίας των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη (ΕΕ 2008, L 283, σ. 36), η υποχρέωση σε φορέα ασφαλίσεως κατά της αφερεγγυότητας που είναι αρμόδιος για την επαγγελματική ασφάλιση να αναλάβει εκείνος την καταβολή παροχών, τις οποίες εργοδότης, που έχει πλέον περιέλθει σε κατάσταση αφερεγγυότητας, είχε υποχρέωση να καταβάλλει σε πρώην μισθωτό στο πλαίσιο συμμορφώσεώς του προς υποχρέωση εκ του νόμου; Μολονότι το βασικό ερώτημα που εγείρεται στο πλαίσιο της παρούσας προδικαστικής παραπομπής από το Bundesarbeitsgericht (Ομοσπονδιακό Δικαστήριο Εργατικών Διαφορών, Γερμανία) είναι αυτό, με την παρούσα προδικαστική παραπομπή ζητείται επιπλέον από το Δικαστήριο για μια ακόμη φορά να αποφανθεί επί του πεδίου εφαρμογής της ως άνω διατάξεως καθώς και να προβεί σε ερμηνεία της.

2. Η εν λόγω υποχρέωση ανακύπτει από την εθνική νομοθεσία βάσει της οποίας οι εργοδότες υποχρεούνται να αντισταθμίζουν τυχόν μειώσεις των συνταξιοδοτικών παροχών που καταβάλλονται από ταμείο συντάξεων όταν η καταβολή των εν λόγω παροχών γινόταν βάσει εισφορών παρεχόμενων από τον εργοδότη.

1 Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

I. Το νομικό πλαίσιο

Α. Το δίκαιο της Ένωσης

1. Η οδηγία 80/987

3. Το άρθρο 8 της οδηγίας 80/987/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Οκτωβρίου 1980, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με την προστασία των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητος του εργοδότη (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/004, σ. 35) είχε ως εξής:

«Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν τη θέσπιση των αναγκαίων μέτρων για την προστασία των συμφερόντων των μισθωτών και των προσώπων που έχουν ήδη αποχωρήσει από την επιχείρηση ή από την εγκατάσταση του εργοδότη την ημέρα επελεύσεως της αφερεγγυότητός του, σε ό,τι αφορά τα κεκτημένα δικαιώματά τους ή τα δικαιώματα προσδοκίας για παροχές γήρατος συμπεριλαμβανόμενων και των παροχών επιζώντων, στα πλαίσια των υφισταμένων συστημάτων επαγγελματικής ή διεπαγγελματικής επικουρικής προνοίας, εκτός των εθνικών συστημάτων υποχρεωτικής κοινωνικής ασφαλίσεως.»

4. Η οδηγία 80/987 αντικαταστάθηκε από την οδηγία 2008/94, η οποία τέθηκε σε ισχύ στις 17 Νοεμβρίου 2008.

2. Η οδηγία 2008/94

5. Οι αιτιολογικές σκέψεις 3, 6, 7 και 9 της οδηγίας 2008/94 έχουν ως εξής:

«(3) Είναι αναγκαία η θέσπιση διατάξεων για την προστασία των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη, ιδίως για τη διασφάλιση της πληρωμής των ανεξόφλητων απαιτήσεών τους και για την εξασφάλιση της κατ' ελάχιστον προστασίας, λαμβανομένης υπόψη της αναγκαιότητας ισόρροπης οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης στην Κοινότητα. Προς τούτο, τα κράτη μέλη πρέπει να συστήσουν οργανισμό που θα εγγυάται στους οικείους μισθωτούς την πληρωμή των ανεξόφλητων απαιτήσεών τους.

[…]

(6) Για να κατοχυρωθεί νομικώς η θέση των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας επιχειρήσεων που ασκούν τις δραστηριότητές τους σε πλείονα κράτη μέλη και για να εδραιωθούν τα δικαιώματα των μισθωτών κατά την έννοια της νομολογίας του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, ενδείκνυται να θεσπιστούν διατάξεις που θα καθορίζουν ρητά τον οργανισμό που θα είναι αρμόδιος για την πληρωμή των ανεξόφλητων απαιτήσεων των μισθωτών στις περιπτώσεις αυτές και που θα θέτουν ως στόχο της συνεργασίας μεταξύ των αρμόδιων διοικητικών υπηρεσιών των κρατών μελών την ταχύτερη δυνατή πληρωμή των ανεξόφλητων απαιτήσεών τους. […]

(7) Τα κράτη μέλη μπορούν να θέτουν περιορισμούς στην ευθύνη των οργανισμών εγγύησης, περιορισμούς οι οποίοι πρέπει να είναι συμβατοί με τον κοινωνικό στόχο της οδηγίας και μπορούν να λαμβάνουν υπόψη τα διαφορετικά επίπεδα των απαιτήσεων.

[…]

(9) […] Σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας, του ιδίου άρθρου, η παρούσα οδηγία δεν υπερβαίνει τα αναγκαία όρια προς επίτευξη του εν λόγω στόχου.»

6. Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας ορίζει:

«Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στις απαιτήσεις μισθωτών από συμβάσεις εργασίας ή από σχέσεις εργασίας κατά εργοδοτών σε κατάσταση αφερεγγυότητος, κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1.»

7. Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 2, της οδηγίας 2008/94:

«Η παρούσα οδηγία δεν θίγει το εθνικό δίκαιο όσον αφορά τον ορισμό των όρων "μισθωτός", "εργοδότης", "αμοιβή εργασίας", "κεκτημένο δικαίωμα" και "δικαίωμα προσδοκίας".

Ωστόσο, τα κράτη μέλη δεν δύνανται να εξαιρούν από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας:

α) τους μισθωτούς μερικής απασχόλησης κατά την έννοια της οδηγίας 97/81/ΕΚ·

β) τους μισθωτούς με σύμβαση ορισμένου χρόνου κατά την έννοια της οδηγίας 1999/70/ΕΚ·

γ) τους μισθωτούς με σχέση πρόσκαιρης απασχόλησης κατά την έννοια του άρθρου 1, σημείο 2, της οδηγίας 91/383/ΕΟΚ.»

8. Το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94 έχει ως εξής:

«Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν τη θέσπιση των αναγκαίων μέτρων για την προστασία των συμφερόντων των μισθωτών και των προσώπων που έχουν ήδη αποχωρήσει από την επιχείρηση ή από την εγκατάσταση του εργοδότη την ημέρα επελεύσεως της αφερεγγυότητάς του, σε ό,τι αφορά τα κεκτημένα δικαιώματά τους ή τα δικαιώματα προσδοκίας για παροχές γήρατος συμπεριλαμβανόμενων και των παροχών επιζώντων, στο πλαίσιο των υφισταμένων συστημάτων επαγγελματικής ή διεπαγγελματικής επικουρικής προνοίας, εκτός των εθνικών συστημάτων υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης.»

9. Το άρθρο 11, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2008/94 ορίζει:

«Η παρούσα οδηγία δεν περιορίζει την ευχέρεια των κρατών μελών να εφαρμόζουν ή να θεσπίζουν ευνοϊκότερες νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις για τους μισθωτούς.»

Β. Η εθνική νομοθεσία

10. Το άρθρο 1 του Gesetz zur Verbesserung der betrieblichen Altersversorgung (Betriebsrentengesetz) (νόμου περί βελτίωσης των συστημάτων επαγγελματικής επικουρικής πρόνοιας, στο εξής: νόμος περί συντάξεων), το οποίο επιγράφεται «Χορήγηση επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών από τον εργοδότη», (όπως τροποποιήθηκε τελευταία με τον νόμο της 17ης Αυγούστου 2017) ορίζει:

«Η ανάληψη από τον εργοδότη της υποχρεώσεως επαγγελματικής ασφαλίσεως των μισθωτών, για παροχές γήρατος […] στο πλαίσιο σχέσεως εργασίας (επαγγελματική σύνταξη), διέπεται από τις διατάξεις του παρόντος νόμου. Η διαχείριση των επαγγελματικών συντάξεων γίνεται είτε άμεσα από τον εργοδότη είτε μέσω ενός εκ των μνημονευόμενων στο άρθρο 1b, παράγραφοι 2 έως 4, φορέων ασφαλίσεως. Ο εργοδότης φέρει εγγυητική ευθύνη για την εκπλήρωση των παροχών ακόμη και όταν η διαχείριση δεν γίνεται άμεσα από τον ίδιο.»

11. Το άρθρο 1b του νόμου περί συντάξεων απαριθμεί μεταξύ άλλων τις δυνατότητες που έχει ο εργοδότης όσον αφορά την παροχή επαγγελματικών συντάξεων γήρατος. Το εν λόγω άρθρο ορίζει κατ' ουσίαν ότι ο εργοδότης μπορεί να συνάψει υπέρ του μισθωτού ασφάλεια ζωής (παράγραφος 2) ή να εφαρμόσει σύστημα επαγγελματικής ασφάλισης υπό τη μορφή συνταξιοδοτικών ταμείων διαφόρων μορφών, Pensionskasse –όπως στην υπό κρίση υπόθεση– ή Pensionsfonds (παράγραφος 3), είτε του αποκαλούμενου Unterstützungskasse (ταμείου επαγγελματικής προνοίας) (παράγραφος 4).

12. Το άρθρο 7, παράγραφος 1, του νόμου περί συντάξεων, το οποίο επιγράφεται «Έκταση της ασφαλιστικής καλύψεως», ορίζει τα ακόλουθα:

«Οι δικαιούχοι συνταξιοδοτικών παροχών επαγγελματικής ασφάλισης έναντι του εργοδότη των οποίων οι αξιώσεις δεν μπορούν να ικανοποιηθούν διότι έχει κινηθεί διαδικασία αφερεγγυότητας κατά των περιουσιακών στοιχείων ή της κληρονομίας του […] έχουν κατά του φορέα ασφαλίσεως κατά του κινδύνου αφερεγγυότητας αξίωση στο ύψος της παροχής που θα όφειλε να χορηγήσει ο εργοδότης, στο πλαίσιο της επαγγελματικής ασφάλισης, εάν δεν είχε κινηθεί η διαδικασία αφερεγγυότητας […]».

13. Το άρθρο 10, παράγραφος 1, του νόμου περί συντάξεων, το οποίο επιγράφεται «Υποχρέωση καταβολής εισφορών και υπολογισμός των εισφορών», έχει ως εξής:

«Οι πόροι για τη διαχείριση του συστήματος ασφαλίσεως κατά του κινδύνου αφερεγγυότητας προέρχονται από τις καταβαλλόμενες, βάσει υποχρεώσεως δημοσίου δικαίου, εισφορές όλων των εργοδοτών, οι οποίοι έχουν αναλάβει ευθέως την υποχρέωση παροχής επαγγελματικών συντάξεων ή διαχειρίζονται το σύστημα συντάξεων δυνάμει Direktversicherung (ασφάλειας ζωής που καταρτίζεται από τον εργοδότη υπέρ του μισθωτού) […] ή μέσω ταμείου επαγγελματικής πρόνοιας ή φορέα συνταξιοδοτικής ασφάλισης.»

14. Το άρθρο 14 του νόμου περί συντάξεων, το οποίο επιγράφεται «Οργανισμός ασφαλίσεως κατά της αφερεγγυότητας» ορίζει ειδικότερα ότι οργανισμός ασφαλίσεως κατά της αφερεγγυότητας είναι ο Pensions-Sicherungs-Verein Versicherungsverein auf Gegenseitigkeit.

15. Βάσει της συμφωνίας της 22ας Σεπτεμβρίου 2000 μεταξύ της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας και του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου περί συνεργασίας στον τομέα της επαγγελματικής ασφαλίσεως γήρατος σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη, ο εν λόγω οργανισμός αποτελεί επίσης τον φορέα ασφαλίσεως κατά της αφερεγγυότητας όσον αφορά τις συνταξιοδοτικές παροχές που έχουν αναληφθεί από εταιρίες με έδρα το Λουξεμβούργο.

II. Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

16. Τον Δεκέμβριο του 2000 χορηγήθηκαν στον ενάγοντα της κύριας δίκης, τον Günther Bauer, διάφορες επαγγελματικές συνταξιοδοτικές παροχές από την πρώην εργοδότριά του, ήτοι:

– σύνταξη καταβαλλόμενη μέσω επαγγελματικού επικουρικού συνταξιοδοτικού φορέα (του PKDW), βάσει εισφορών καταβληθεισών από την πρώην εργοδότριά του·

– μηνιαία συμπληρωματική σύνταξη καταβαλλόμενη άμεσα από την πρώην εργοδότριά του·

– ετήσιο δώρο Χριστουγέννων, καταβαλλόμενο επίσης από την πρώην εργοδότριά του[2].

2 Επιπροσθέτως, το ποσό της συντάξεως του ενάγοντος προσαυξήθηκε, βάσει των εισφορών που είχε καταβάλει ο ίδιος. Το εν λόγω πρόσθετο ποσό δεν επηρεάζεται από την παρούσα αίτηση προδικαστικής αποφάσεως. Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο δεν προσδιόρισε το ποσό της συντάξεως που ο ενάγων λάμβανε από το κράτος.

17. Περί τα μέσα του 2003, ο PKDW αντιμετώπισε οικονομικές δυσχέρειες και οι εθνικές αρχές του επέτρεψαν να προβεί σε περικοπή του ποσού των καταβαλλόμενων συντάξεων. Στο πλαίσιο αυτό εφαρμόστηκε σταδιακά μείωση της τάξεως του 1,25 % έως 1,4 % ετησίως. Συνολικά, μεταξύ των ετών 2003 και 2013, το ποσό της επικουρικής συντάξεως που λάμβανε ο G. Bauer μειώθηκε κατά 13,8 %, το οποίο αντιστοιχεί σε απώλεια ποσού 82,74 ευρώ μηνιαίως. Κατά τη Γερμανική Κυβέρνηση, σε σύγκριση με τη συνολική επαγγελματική σύνταξη, το ποσοστό της μειώσεως των παροχών αντιστοιχεί μόλις σε 7,4 %[3].

18. Η πρώην εργοδότρια του G. Bauer ήταν υποχρεωμένη να αντισταθμίσει την εν λόγω μείωση των συνταξιοδοτικών παροχών, βάσει της προβλεπόμενης από το γερμανικό δίκαιο υποχρεώσεως περί εξισορρόπησης τυχόν μειώσεων.

19. Στις 30 Ιανουαρίου 2012 κινήθηκε διαδικασία αφερεγγυότητας με αντικείμενο τα περιουσιακά στοιχεία της πρώην εργοδότριας του G. Bauer.

20. Με έγγραφο της 12ης Σεπτεμβρίου 2012, η εναγόμενη (PSV) γνωστοποίησε στον ενάγοντα, ότι αναλάμβανε την ευθύνη για την καταβολή της μηνιαίας συμπληρωματικής συντάξεως, καθώς και του ετήσιου δώρου Χριστουγέννων. Ωστόσο, η PSV αρνήθηκε να αναλάβει την πληρωμή του ποσού που κατέβαλλε η πρώην εργοδότρια του G. Bauer ως αντιστάθμιση των μειώσεων των συνταξιοδοτικών παροχών.

21. Ο G. Bauer αντικρούει την εν λόγω άρνηση για τον λόγο ότι η PSV υπέχει υποχρέωση να αντισταθμίσει τυχόν μείωση των συνταξιοδοτικών παροχών που οφείλεται στην αφερεγγυότητα της πρώην εργοδότριάς του. Η PSV αντιτείνει ότι, βάσει της εθνικής νομοθεσίας, δεν υπέχει καμία υποχρέωση αναλήψεως των πληρωμών που καταβάλλονταν από τους εργοδότες και πραγματοποιούνταν ως αντιστάθμιση προς προηγούμενη μείωση των συνταξιοδοτικών παροχών.

22. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Bundesarbeitsgericht (Ομοσπονδιακό Δικαστήριο Εργατικών Διαφορών) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Εφαρμόζεται το άρθρο 8 της οδηγίας [2008/94] όταν οι επαγγελματικές συνταξιοδοτικές παροχές χορηγούνται από έναν οργανισμό διεπαγγελματικής επικουρικής πρόνοιας υποκείμενο στην προληπτική εποπτεία που ασκείται από τη δημόσια αρχή εποπτείας των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, ο οποίος για οικονομικούς λόγους μειώνει νόμιμα τις παροχές του με τη συγκατάθεση της αρχής εποπτείας και, ενώ κατά το εθνικό δίκαιο ο εργοδότης υποχρεούνται να αντισταθμίζει τις μειώσεις των παροχών των πρώην μισθωτών, εντούτοις, δεν δύναται λόγω της αφερεγγυότητάς του να εκπληρώσει την υποχρέωσή του αυτή;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα:

Υπό ποιες συνθήκες μπορούν να θεωρηθούν προδήλως δυσανάλογες οι απώλειες που υφίσταται ο πρώην μισθωτός στις επαγγελματικές συνταξιοδοτικές παροχές λόγω της αφερεγγυότητας του εργοδότη, ώστε να οφείλουν τα κράτη μέλη να διασφαλίσουν ελάχιστο επίπεδο προστασίας, ακόμη και αν ο πρώην μισθωτός λαμβάνει τουλάχιστον το ήμισυ των παροχών που απορρέουν από τα κεκτημένα συνταξιοδοτικά του δικαιώματα;

3 Από το έτος 2013, επιβάλλεται αδιαλείπτως μείωση της τάξεως του 1,25 % σε ετήσια βάση.

3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα:

Παράγει το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94/ΕΚ άμεσο αποτέλεσμα και απονέμει η εν λόγω διάταξη στους ιδιώτες δικαιώματα δυνάμενα να προβληθούν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων έναντι κράτους μέλους, όταν το τελευταίο έχει παραλείψει να μεταφέρει την οδηγία αυτή στο εσωτερικό δίκαιο ή όταν έχει προβεί σε πλημμελή μεταφορά της;

4) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο τρίτο ερώτημα:

Αποτελεί δημόσιο φορέα κράτους μέλους ένας ιδιωτικού δικαίου οργανισμός, ο οποίος έχει ορισθεί από το κράτος μέλος ως υποχρεωτικός για τους εργοδότες– οργανισμός εγγύησης των επαγγελματικών συντάξεων έναντι του κινδύνου αφερεγγυότητας και ο οποίος υπόκειται σε δημόσια χρηματοπιστωτική εποπτεία, εισπράττει δε επίσης από τους εργοδότες, βάσει δημοσίου δικαίου, τις αναγκαίες για την ασφάλιση κατά του κινδύνου αφερεγγυότητας εισφορές, και μπορεί να κινήσει, όπως μια δημόσια αρχή, διαδικασία αναγκαστικής εκτέλεσης εκδίδοντας διοικητική πράξη;»

III. Ανάλυση

Α. Το πρώτο ερώτημα

23. Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι εφαρμόζεται επί απώλειας παροχής όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία οφείλεται στην αφερεγγυότητα του πρώην εργοδότη. Στη συγκεκριμένη υπόθεση, η παροχή καταβαλλόταν από τον εργοδότη ως εκπλήρωση της προβλεπόμενης στο εθνικό δίκαιο υποχρεώσεως αντισταθμίσεως προηγούμενης μειώσεως που επιβλήθηκε σε επαγγελματικές συνταξιοδοτικές παροχές οι οποίες χορηγούνταν για λογαριασμό του μέσω υποκειμένου σε δημόσια εποπτεία οργανισμό διεπαγγελματικής επικουρικής προνοίας, ο οποίος για οικονομικούς λόγους, και με τη συγκατάθεση της εποπτικής αρχής, αναγκάστηκε να μειώσει το καταβαλλόμενο ποσό.

24. Επειδή το υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα αφορά άμεσα την εφαρμογή του άρθρου 8 της οδηγίας 2008/94, είναι σκόπιμο να ξεκινήσω την παρούσα ανάλυση εξετάζοντας ποιες είναι οι προϋποθέσεις εφαρμογής της εν λόγω διατάξεως.

25. Κατά το εν λόγω άρθρο, «[τ]α κράτη μέλη εξασφαλίζουν τη θέσπιση των αναγκαίων μέτρων για την προστασία των συμφερόντων των μισθωτών και των προσώπων που έχουν ήδη αποχωρήσει από την επιχείρηση ή από την εγκατάσταση του εργοδότη την ημέρα επελεύσεως της αφερεγγυότητάς του, σε ότι αφορά τα κεκτημένα δικαιώματά τους ή τα δικαιώματα προσδοκίας για παροχές γήρατος […] στο πλαίσιο των υφισταμένων συστημάτων επαγγελματικής ή διεπαγγελματικής επικουρικής προνοίας, εκτός των εθνικών συστημάτων υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης». Επομένως, για την εφαρμογή του άρθρου 8 πρέπει να πληρούνται τέσσερις προϋποθέσεις, ήτοι:

– ο ενάγων πρέπει να είναι μισθωτός ή πρόσωπο που έχει ήδη αποχωρήσει από την επιχείρηση ή την εγκατάσταση του εργοδότη την ημέρα επελεύσεως της αφερεγγυότητας του τελευταίου·

– ο εργοδότης πρέπει να έχει περιέλθει σε κατάσταση αφερεγγυότητας·

– η εν λόγω αφερεγγυότητα πρέπει να αφορά κεκτημένα δικαιώματα ή δικαιώματα προσδοκίας για παροχές γήρατος·

– οι επίμαχες παροχές γήρατος πρέπει να έχουν χορηγηθεί στο πλαίσιο συστήματος επαγγελματικής ή διεπαγγελματικής προνοίας εκτός των εθνικών συστημάτων υποχρεωτικής κοινωνικής ασφαλίσεως.

26. Η *πρώτη προϋπόθεση* προδήλως πληρούται και δεν τίθεται υπό αμφισβήτηση.

27. Η *δεύτερη προϋπόθεση*[4] αφορά την περιέλευση του εργοδότη σε κατάσταση αφερεγγυότητας. Επομένως, το άρθρο 8 δεν τυγχάνει εφαρμογής, κατ' αρχήν, σε περίπτωση που μόνον ο οργανισμός επαγγελματικής επικουρικής προνοίας αντιμετωπίζει οικονομικές δυσχέρειες[5]. Τούτο συνάδει με το άρθρο 1 της οδηγίας 2008/94, το οποίο θέτει ως προϋπόθεση για την εφαρμογή της οδηγίας ότι πρόκειται περί απαιτήσεως μισθωτού κατά του εργοδότη ή του πρώην εργοδότη του. Πράγματι, υπενθυμίζεται ότι η οδηγία 2008/94 δεν αποσκοπεί στο να διασφαλίσει τα δικαιώματα των μισθωτών ή των πρώην μισθωτών απονέμοντας σε αυτούς κεκτημένα δικαιώματα ή δικαιώματα προσδοκίας για παροχές γήρατος σε όλες τις περιπτώσεις, αλλά, αντιθέτως, σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 3, να τους παράσχει προστασία σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη τους. Σε περίπτωση που ο επαγγελματικός συνταξιοδοτικός φορέας αντιμετωπίζει δυσχέρειες, όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο, το άρθρο 8 μπορεί να τύχει εφαρμογής μόνον όταν ο ίδιος ο εργοδότης, ο οποίος δεσμεύτηκε να εξασφαλίζει την καταβολή των παροχών που προβλέπονται σε συνταξιοδοτικό πρόγραμμα, έχει περιέλθει σε κατάσταση αφερεγγυότητας[6].

28. *Σχετικά με την τρίτη προϋπόθεση*, η οποία αφορά τους όρους «κεκτημένα δικαιώματα» και «δικαιώματα προσδοκίας», επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2008/94, η εν λόγω οδηγία δεν θίγει το εθνικό δίκαιο όσον αφορά τον ορισμό των εν λόγω όρων. Ωστόσο, η φράση «δεν θίγει» ενδέχεται να δημιουργεί κάποια ασάφεια, καθώς μπορεί να έχει την έννοια *είτε* ότι αμφότεροι οι όροι «κεκτημένα δικαιώματα» και «δικαιώματα προσδοκίας» πρέπει να ερμηνεύονται σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία *είτε* ότι η οδηγία 2008/94 δεν επιδιώκει να τροποποιήσει τον ορισμό που δίδεται στις εν λόγω έννοιες από την εθνική νομοθεσία σε διαφορετικούς τομείς του δικαίου.

29. Πάντως, το άρθρο 2, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, καθιστά σαφή την έννοια με την οποία πρέπει να γίνει αντιληπτό το πρώτο εδάφιο του ίδιου άρθρου. Πράγματι, ενώ το πρώτο εδάφιο αναφέρει μεταξύ των όρων που η οδηγία 2008/48 δεν πρέπει να θίγει τον όρο «μισθωτός», το άρθρο 2, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, ορίζει ότι τα κράτη μέλη δεν δύνανται να εξαιρούν από το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω οδηγίας ορισμένες κατηγορίες μισθωτών. Εφόσον το δεύτερο εδάφιο αποσκοπεί στο να περιορίσει την αυτονομία των κρατών μελών όσον αφορά τον ορισμό ενός εκ των όρων που αναφέρονται στο πρώτο εδάφιο, το εδάφιο αυτό πρέπει να θεωρείται ότι παρέχει στα κράτη μέλη την εξουσία να ορίζουν τα ίδια τους επίμαχους όρους. Κατά συνέπεια, οι όροι «κεκτημένα δικαιώματα» και «δικαιώματα προσδοκίας» και επομένως, κατ' επέκταση, η εφαρμογή της τρίτης προϋποθέσεως εξαρτώνται από το εθνικό δίκαιο.

4 Η έννοια της αφερεγγυότητας ορίζεται στο άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας.

5 Το άρθρο 9, παράγραφος 1, στοιχείο ε', της οδηγίας 2003/41/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 3ης Ιουνίου 2003, για τις δραστηριότητες και την εποπτεία των ιδρυμάτων που προσφέρουν υπηρεσίες επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών (ΕΕ 2003, L 235, σ. 10), ορίζει ότι «[κ]άθε κράτος μέλος εξασφαλίζει, για κάθε ίδρυμα εγκατεστημένο στην επικράτειά του, ότι: [...] *εάν η χρηματοδοτούσα επιχείρηση εγγυάται την πληρωμή συνταξιοδοτικών παροχών*, είναι δεσμευμένη ως προς την τακτική χρηματοδότηση» (η υπογράμμιση δική μου). Αντιθέτως, τούτο σημαίνει ότι το δίκαιο της Ένωσης δεν απαιτεί από τα κράτη μέλη να εξασφαλίζουν ότι ο εργοδότης εγγυάται την εν λόγω καταβολή.

6 Βλ. απόφαση της 25ης Απριλίου 2013, Hogan κ.λπ. (C-398/11, EU:C:2013:272, σκέψεις 35 έως 40). Στις υποθέσεις οι οποίες έχουν κριθεί από το Δικαστήριο, είτε προκύπτει από την παράθεση των πραγματικών περιστατικών από το αιτούν δικαστήριο ότι ο εργοδότης όφειλε να εξασφαλίσει την καταβολή είτε το Δικαστήριο λαμβάνει ως αφετηρία ότι αυτό ισχύει.

30. Όσον αφορά *την τέταρτη προϋπόθεση*, φρονώ επίσης ότι ο ορισμός των όρων «παροχές […] στο πλαίσιο των υφισταμένων συστημάτων επαγγελματικής ή διεπαγγελματικής επικουρικής προνοίας, εκτός των εθνικών συστημάτων υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης» επίσης εξαρτάται από την εθνική νομοθεσία [7]. Τούτο προκύπτει απλώς από την αναφορά στην έννοια των «εθνικών συστημάτων υποχρεωτικής κοινωνικής ασφάλισης» η οποία δεν μπορεί να εκτιμηθεί με άλλον τρόπο παρά μόνο σε συνάρτηση με την εθνική νομοθεσία [8].

31. Αυτές οι τέσσερις προϋποθέσεις πρέπει να πληρούνται, πλέον εκείνων που προβλέπονται στο άρθρο 1 σχετικά με την εφαρμογή της οδηγίας 2008/94 γενικώς, ως προς τις οποίες δεν ζητούνται διευκρινίσεις από το Δικαστήριο. Επομένως, μόνον το γεγονός ότι ο μισθωτός προέβαλε απαίτηση από σύμβαση εργασίας, όπως ορίζεται στο άρθρο 1 της οδηγίας 2008/94, δεν αρκεί για να δικαιολογήσει την εφαρμογή του άρθρου 8.

32. Στην υπό κρίση υπόθεση, το αιτούν δικαστήριο ερωτά αν το άρθρο 8 εφαρμόζεται στην απώλεια παροχής όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία οφείλεται σε αφερεγγυότητα του πρώην εργοδότη. Εν προκειμένω, η παροχή καταβαλλόταν από τον πρώην εργοδότη για να αντισταθμίσει, όπως προέβλεπε η εθνική νομοθεσία, μείωση που είχε επιβληθεί στις παροχές επαγγελματικής ασφαλίσεως γήρατος οι οποίες χορηγούνταν από τον εν λόγω εργοδότη μέσω υποκείμενου σε δημόσια χρηματοπιστωτική εποπτεία οργανισμό διεπαγγελματικής προνοίας, το ποσό των οποίων είχε, για οικονομικούς λόγους, υποστεί μειώσεις, με τη συγκατάθεση της εποπτικής αρχής.

33. Λαμβανομένων υπόψη της τρίτης και της τέταρτης των προϋποθέσεων που αναφέρονται παραπάνω, προκειμένου να διαπιστωθεί αν άρθρο 8 τυγχάνει εφαρμογής, πρέπει κατ' αρχάς να προσδιοριστεί το καθεστώς που ίσχυε ως προς τα δικαιώματα που διέθετε ο ενάγων κατά τον χρόνο επελεύσεως της αφερεγγυότητας του πρώην εργοδότη του.

34. Στην υπό κρίση υπόθεση, η ιδιαιτερότητα της καταστάσεως συνίσταται στο ότι τα εν λόγω δικαιώματα είχαν ήδη υποστεί προηγούμενη μείωση. Κατά συνέπεια, το νομικό καθεστώς των εν λόγω δικαιωμάτων κατά τον χρόνο επελεύσεως της αφερεγγυότητας του πρώην εργοδότη εξαρτάται από τις συνέπειες της εν λόγω πράξεως, οι οποίες με τη σειρά τους εξαρτώνται από το αν η πράξη αυτή καλυπτόταν ήδη από το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94 (ή, προηγουμένως, από το άρθρο 8 της οδηγίας 80/987). Πράγματι, αν το άρθρο 8 δεν τύγχανε εφαρμογής κατά τον κρίσιμο χρόνο, οι συνέπειες της εν λόγω μειώσεως θα εξαρτώνταν από την εθνική νομοθεσία, και ως εκ τούτου δεν θα μπορούσε να αποκλειστεί το ενδεχόμενο απώλειας μέρους των δικαιωμάτων αυτών ή το ενδεχόμενο η καταβολή των ποσών που καταβλήθηκαν προς αντιστάθμιση της εν λόγω μειώσεως να μην πραγματοποιήθηκε «στο πλαίσιο των υφισταμένων συστημάτων επαγγελματικής ή διεπαγγελματικής επικουρικής προνοίας».

35. Η δυσκολία που παρουσιάζεται εν προκειμένω αφορά το ότι το αιτούν δικαστήριο δεν προσδιορίζει τον λόγο για τον οποίο ο φορέας επαγγελματικής προνοίας αντιμετώπιζε οικονομική δυσχέρεια από το 2003. Εντούτοις, από τα στοιχεία που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο και τα οποία επιβεβαίωσαν οι μετέχοντες στη διαδικασία κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, προκύπτει ότι, βάσει του άρθρου 1 του νόμου περί συντάξεων, οι εργοδότες ευθύνονται για την εκπλήρωση των επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών που οι ίδιοι έχουν χορηγήσει στο πλαίσιο σχέσεως

7 Βλ., κατ' αναλογίαν όσον αφορά την έννοια των αποζημιώσεων που χρησιμοποιείται στο άρθρο 3, παράγραφος 1, απόφαση της 28ης Ιουνίου 2018, Checa Honrado (C-57/17, EU:C:2018:512, σκέψη 30).

8 Κατά τη θέσπιση της οδηγίας 77/187/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 14ης Φεβρουαρίου 1977, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών, των σχετικών με τη διατήρηση των δικαιωμάτων των εργαζομένων σε περίπτωση μεταβιβάσεων επιχειρήσεων, εγκαταστάσεων ή τμημάτων εγκαταστάσεων (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/002, σ. 171), η οποία ανήκει στην ίδια δέσμη νομοθετικών μέτρων με την οδηγία 80/987, η Επιτροπή εγκατέλειψε την προσπάθειά της σχετικά με τη μεταβίβαση των δικαιωμάτων επικουρικής συντάξεως κατά τρόπο εναρμονισμένο. Η αιτιολογία για τη στάση αυτή ήταν ότι «οι απαιτήσεις, οι μορφές και η φύση των [συνταξιοδοτικών] υποχρεώσεων παρουσιάζουν τόσο μεγάλες διαφορές και ο τρόπος οργάνωσής τους διαφέρει σε τόσο σημαντικό βαθμό, ώστε να καθίσταται αδύνατη η θεσμοθέτηση ειδικών κοινοτικών διατάξεων στην οδηγία». Βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Bobek στην υπόθεση Webb-Sämann (C-454/15, EU:C:2016:653, σημείο 62).

εργασίας, ακόμη και αν οι εν λόγω καταβολές πραγματοποιούνται μέσω ενδιάμεσου επαγγελματικού συνταξιοδοτικού φορέα. Κατά συνέπεια, ο εργοδότης πρέπει να εγγυάται την επίμαχη καταβολή ακόμη και σε περίπτωση που το ταμείο συντάξεων δεν καταβάλλει τις χορηγούμενες παροχές ή καταβάλλει μόνο μέρος τους.

36. Σε κάθε περίπτωση, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση όλοι οι μετέχοντες στη διαδικασία συμφώνησαν ότι η μείωση δεν είχε μεταβάλει ούτε τη φύση ούτε την έκταση των δικαιωμάτων του G. Bauer. Πράγματι, με βάση τα στοιχεία που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο, προκύπτει ότι, σύμφωνα με τη γερμανική νομοθεσία, όταν εργοδότης συστήνει συνταξιοδοτικό σύστημα, εξακολουθεί να ευθύνεται για την εκπλήρωση των οικείων παροχών.

37. Κατά συνέπεια, εφόσον, η προσβολή των κεκτημένων δικαιωμάτων ή των δικαιωμάτων προσδοκίας για παροχές γήρατος προκλήθηκε από την αφερεγγυότητα της πρώην εργοδότριας του ενάγοντος το 2012 και δεν αμφισβητείται ότι τα δικαιώματα αυτά είχαν παρασχεθεί στο πλαίσιο των υφιστάμενων συστημάτων επαγγελματικής ή διεπαγγελματικής προνοίας, εκτός των εθνικών συστημάτων υποχρεωτικής κοινωνικής ασφαλίσεως, προτείνω να δοθεί στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα η απάντηση ότι το άρθρο 8 πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι καλύπτει τη μη πραγματοποίηση καταβολής, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, στην οποία προέβαινε πρώην εργοδότης για να αντισταθμίσει, όπως απαιτείται από την εσωτερική νομοθεσία, μείωση που επήλθε σε παροχή επαγγελματικής ασφαλίσεως γήρατος. Μολονότι οι συγκεκριμένες συνθήκες της υπό κρίση υποθέσεως παρουσιάζουν ομολογουμένως ιδιαιτερότητα, εντούτοις, γεγονός παραμένει ότι η εκ μέρους της πρώην εργοδότριας μη πραγματοποίηση της συμπληρωματικής καταβολής όσον αφορά τις μειώσεις των συνταξιοδοτικών παροχών που υπέστη ο μισθωτός σαφώς εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 8.

Το δεύτερο ερώτημα

38. Με το δεύτερο προδικαστικό ερώτημα, το εθνικό δικαστήριο διερωτάται υπό ποιες συνθήκες, όπως αναφέρεται στη σκέψη 35 της αποφάσεως της 24ης Νοεμβρίου 2016, Webb-Sämann (C-454/15, EU:C:2016:891), θα μπορούσαν οι ζημίες που υπέστη εργαζόμενος εξαιτίας της αφερεγγυότητας του πρώην εργοδότη του να θεωρηθούν προδήλως δυσανάλογες, σε συνάρτηση με την υποχρέωση προστασίας των συμφερόντων των μισθωτών που προβλέπει το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94, ακόμη και αν οι εν λόγω ζημίες δεν υπερβαίνουν το ήμισυ της αξίας των παροχών γήρατος που απορρέουν από τα κεκτημένα συνταξιοδοτικά δικαιώματα ως προς τα οποία αυτός έχει καταβάλει εισφορές στο πλαίσιο υφιστάμενου συστήματος επαγγελματικής επικουρικής προνοίας.

39. Για να δοθεί απάντηση στο εν λόγω προδικαστικό ερώτημα απαιτείται πλήρης επανεξέταση της μέχρι σήμερα νομολογίας του Δικαστηρίου που αφορά το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94.

40. Όπως επισημαίνει το Δικαστήριο, ο βαθμός προστασίας που απαιτεί η οδηγία 2008/94 πρέπει να καθορίζεται σε συνάρτηση με τους όρους που χρησιμοποιούνται από την οικεία διάταξη και ερμηνεύονται, αν χρειαστεί υπό το φως των επιδιωκόμενων από την εν λόγω οδηγία σκοπών[9].

41. Κατά το γράμμα του άρθρου 8 της οδηγίας 2008/94, τα κράτη μέλη πρέπει να εξασφαλίζουν τη θέσπιση των αναγκαίων μέτρων για την προστασία των συμφερόντων των μισθωτών και των προσώπων που έχουν ήδη αποχωρήσει από την επιχείρηση ή από την εγκατάσταση του εργοδότη την ημέρα επελεύσεως της αφερεγγυότητάς του, σε ό,τι αφορά τα κεκτημένα δικαιώματά τους ή τα δικαιώματα προσδοκίας για παροχές γήρατος στο πλαίσιο των υφισταμένων συστημάτων επαγγελματικής ή διεπαγγελματικής επικουρικής προνοίας, εκτός των εθνικών συστημάτων υποχρεωτικής κοινωνικής ασφαλίσεως.

9 Απόφαση της 25ης Ιανουαρίου 2007, Robins κ.λπ. (C-278/05, EU:C:2007:56, σκέψη 41).

42. Στις προτάσεις της στην υπόθεση Robins κ.λπ. (C-278/05, EU:C:2006:476, σημεία 70 και 82), η γενική εισαγγελέας J. Kokott εκτίμησε ότι το άρθρο 8 επιτάσσει την παροχή πλήρους προστασίας των δικαιωμάτων των εργαζομένων, μολονότι η εν λόγω προστασία δεν απαιτεί κατ' ανάγκην την πλήρη και ανά πάσα στιγμή χρηματοδότηση των συνταξιοδοτικών συστημάτων. Ωστόσο, κατά την άποψη της γενικής εισαγγελέα, το άρθρο 8 απαιτεί, αν συντρέχει ανεπαρκής χρηματοδότηση θίγουσα τα συμφέροντα των εργαζομένων σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη, να λαμβάνονται από τα κράτη μέλη τα αναγκαία μέτρα για να εξασφαλίζεται ότι οι εργαζόμενοι απολαύουν πλήρως των δικαιωμάτων τους.

43. Εντούτοις, στις σκέψεις 36 και 45 της αποφάσεως της 25ης Ιανουαρίου 2007, Robins κ.λπ. (στο εξής: απόφαση Robins, C-278/05, EU:C:2007:56), το Δικαστήριο έκρινε ότι το γράμμα του άρθρου 8 παρέχει στα κράτη μέλη ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως όσον αφορά τόσο τη θέσπιση του μηχανισμού για τους σκοπούς της παρεχόμενης προστασίας όσο και τον καθορισμό του επιπέδου της προστασίας αυτής. Το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η τελευταία αυτή υποχρέωση δεν συμπεριλάμβανε υποχρέωση πλήρους εγγυήσεως της καταβολής των συντάξεων.

44. Η ανωτέρω διαπίστωση προκαλεί κάποια έκπληξη. Μολονότι προκύπτει ευχερώς ότι το άρθρο 8 παρέχει ευρύ περιθώριο εκτιμήσεως στα κράτη μέλη όσον αφορά τη θέσπιση *του μηχανισμού* για την εξασφάλιση της εν λόγω προστασίας, εντούτοις η διάταξη αυτή είναι αρκούντως σαφής όσον αφορά το *επίπεδο προστασίας* που παρέχεται. Σε κάθε περίπτωση το γεγονός ότι συγκεκριμένη οδηγία αναγνωρίζει σε κράτος μέλος ευρεία διακριτική ευχέρεια έχει συνήθως ως συνέπεια ότι παρέχεται στο εν λόγω κράτος μέλος η δυνατότητα να απαλλαγεί της ευθύνης του εφόσον αποδείξει ότι έχει λάβει όλα τα ευλόγως αναμενόμενα μέτρα που είναι κατάλληλα για την εκπλήρωση της συγκεκριμένης υποχρεώσεως[10]. Οφείλω, ωστόσο, να ομολογήσω ότι δεν γνωρίζω άλλες περιπτώσεις στις οποίες η ύπαρξη περιθωρίου εκτιμήσεως όσον αφορά τον καθορισμό των μέσων για την επίτευξη ορισμένου σκοπού είχε ως αποτέλεσμα την αναγνώριση ότι ο εν λόγω σκοπός πρέπει να επιτευχθεί μόνον εν μέρει ή στις οποίες θεωρείται ότι κράτος μέλος έχει εκπληρώσει την υποχρέωση επιτεύξεως του εν λόγω σκοπού επικαλούμενο κάποιο μάλλον ασαφές και ελλιπές μέτρο, απλώς και μόνον επειδή του αναγνωρίζεται ευρεία διακριτική ευχέρεια από το οικείο νομοθετικό μέτρο.

45. Επανέρχομαι στην απόφαση Robins, στην οποία το Δικαστήριο επισήμανε ότι «[διάταξη] εσωτερικού δικαίου που [μπορεί να καταλήξει], σε ορισμένες περιπτώσεις, σε περιορισμένη διασφάλιση των παροχών κατά το 20 ή 49 % των δικαιωμάτων που μπορεί να διεκδικήσει ένας μισθωτός, ήτοι λιγότερο από το ήμισυ των δικαιωμάτων αυτών, δεν [μπορεί να θεωρηθεί ότι ανταποκρίνεται] στον ορισμό του όρου "προστασία" που χρησιμοποιείται στο άρθρο 8 της οδηγίας». Η επίμαχη στην εν λόγω δίκη περίπτωση συγκαταλεγόταν στις ειδικές περιπτώσεις, στις οποίες, πρώτον, «περίπου 65 000 ασφαλισμένοι σε συνταξιοδοτικά συστήματα υπέστησαν απώλειες άνω του 20 % σε σχέση με τις αναμενόμενες παροχές» και, δεύτερον, «περίπου 35 000 εξ αυτών, ήτοι περίπου 54 % του συνόλου, υπέστησαν απώλειες υπερβαίνουσες το 50 % των εν λόγω παροχών».

46. Επομένως, προκύπτει ότι το Δικαστήριο έκρινε ότι, ανεξαρτήτως ποσοστού, η μείωση στις παροχές τις οποίες δικαιούται συγκεκριμένος μισθωτός δεν αρκούσε *από μόνη της* για να θεμελιώσει την ευθύνη του οικείου κράτους μέλους: ο ενδιαφερόμενος πρέπει επιπλέον να αποδείξει ότι, γενικώς, το κράτος μέλος δεν εξασφαλίζει επαρκή προστασία στους μισθωτούς. Η εν λόγω προσέγγιση, η οποία συνάδει με έννοια της υποχρεώσεως προβλέψεως των μέσων, αποτυπώθηκε επίσης στις παραδοχές του Δικαστηρίου όσον αφορά το άμεσο αποτέλεσμα που παράγεται από την εν λόγω διάταξη, σχετικά με το οποίο το Δικαστήριο έκρινε ότι η θεμελίωση της ευθύνης του κράτους μέλους προϋποθέτει την απόδειξη της εκ μέρους του εν λόγω κράτους μέλους «πρόδηλης και σοβαρής υπερβάσεως» των ορίων που επιβάλλονται στη διακριτική του ευχέρεια.

10 Πρβλ. απόφαση της 27ης Μαρτίου 2014, UPC Telekabel Wien (C-314/12, EU:C:2014:192, σκέψεις 52 και 53).

47. Πρέπει ωστόσο να αναγνωριστεί ότι από την απόφαση Robins δεν προκύπτει μόνον ότι για την θεμελίωση απαιτήσεως που στηρίζεται στο άρθρο 8 οι μισθωτοί πρέπει να αποδεικνύουν την εκ μέρους του κράτους «πρόδηλη και σοβαρή υπέρβαση» προκειμένου να τους επιδικασθεί οικονομική αποζημίωση σε περίπτωση τέτοιας παραβάσεως των υποχρεώσεων που υπέχει το κράτος, αλλά επιπλέον ότι σε κάθε περίπτωση τα κράτη μέλη δεν υπέχουν υποχρέωση πλήρους εγγυήσεως των δικαιωμάτων των μισθωτών. Για τους λόγους που εκθέτω, φρονώ ότι το κατώτατο όριο του 50 % περιόρισε κατά κάποιον τρόπο την έκταση της προστασίας που παρέχεται από το άρθρο 8 στους μισθωτούς. Προσωπικά, εκτιμώ ότι στο πλαίσιο της υποθέσεως Robins ορθή είναι η ερμηνεία που έδωσε στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 8 η γενική εισαγγελέας J. Kokott.

48. Συμμερίζομαι την άποψη αυτή για τους ακόλουθους λόγους. Πρώτον, το γράμμα του άρθρου 8 («[…] εξασφαλίζουν […]») επιβάλλει ασφαλώς στα κράτη μέλη υποχρέωση. Δεύτερον, είναι σαφές ότι η εν λόγω υποχρέωση εκτείνεται στην «προστασία των συμφερόντων των μισθωτών […] σε ό,τι αφορά τα κεκτημένα δικαιώματά τους ή τα δικαιώματα προσδοκίας για παροχές γήρατος […]». Τρίτον, το ίδιο το άρθρο 8 δεν προβλέπει κάποιο ανώτατο όριο ή ποσοστό όσον αφορά την έκταση της υποχρεώσεως του κράτους.

49. Κατά συνέπεια δεν μπορώ να αντιληφθώ πώς η υποχρέωση που προβλέπεται στο άρθρο 8 μπορεί κατ' αρχήν να αντιστοιχεί σε κάτι λιγότερο από την πλήρη καταβολή των συνταξιοδοτικών παροχών που δικαιούται ο μισθωτός. Όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας J. Kokott στις προτάσεις της στην υπόθεση Robins, «[σ]υγκεκριμένα, δεν είναι προς το συμφέρον του εργαζομένου να του καταβληθεί μέρος μόνον των συμφωνηθεισών συνταξιοδοτικών παροχών».

50. Εφόσον –όπως ασφαλώς ισχύει– αυτό ακριβώς είναι το συμφέρον του μισθωτού το οποίο βάσει του άρθρου 8 οφείλει να προστατεύσει το κράτος μέλος, τότε το ποσοστό του 50 % δεν έχει τις μαγικές ιδιότητες που του αποδίδει το Δικαστήριο στην απόφαση Robins ως το χαμηλότερο ποσοστό που μπορεί να καταβληθεί σε μισθωτό όσον αφορά τις παροχές γήρατος σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη. Αν –όπως είναι σαφές ότι συμβαίνει– το άρθρο 8 επιβάλλει στα κράτη μέλη υποχρέωση να εξασφαλίζουν την προστασία των εν λόγω συμφερόντων των μισθωτών, καταλήγω στο συμπέρασμα ότι η εν λόγω υποχρέωση καταλαμβάνει το σύνολο των επίμαχων παροχών γήρατος και όχι μόνο μέρος αυτών. Πρέπει εξάλλου να σημειωθεί ότι σε πολλές περιπτώσεις μια περικοπή της τάξεως του 50 % στις συνταξιοδοτικές παροχές γήρατος ενδέχεται να προκαλέσει τεράστια οικονομική δυσχέρεια στους δικαιούχους των εν λόγω συντάξεων.

51. Αν ο νομοθέτης της Ένωσης επιθυμούσε να περιορίσει την έκταση της υποχρεώσεως που υπέχουν τα κράτη μέλη σχετικά με την προστασία των συνταξιούχων από τις επιπτώσεις της αφερεγγυότητας του εργοδότη επί των συνταξιοδοτικών τους δικαιωμάτων σε τόσο μεγάλο ενδεχομένως βαθμό, τότε φρονώ ότι θα είχε χρησιμοποιηθεί μια πολύ σαφής διατύπωση για τον σκοπό αυτό. Τούτο ισχύει ιδίως δεδομένης της πρόδηλης κοινωνικής σημασίας της συγκεκριμένης υποχρεώσεως.

52. Επομένως, αν ο νομοθέτης της Ένωσης είχε εκτιμήσει ότι η έκταση της εν λόγω υποχρεώσεως έφτανε μόνο μέχρι του σημείου που δέχθηκε το Δικαστήριο σε μια τετράδα αποφάσεων με πρώτη την απόφαση Robins, το άρθρο 8 θα είχε πιθανότατα διαφορετική διατύπωση ώστε να προκύπτει με σαφήνεια ότι η υποχρέωση που υπέχουν τα κράτη μέλη αφορά μόνον την εξασφάλιση της προστασίας του 50 % (ή τυχόν άλλου ποσοστού) της αξίας των εν λόγω παροχών.

53. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι το άρθρο 4, παράγραφοι 2 και 3, της οδηγίας ορίζει ρητώς ότι τα κράτη μέλη δύνανται να περιορίζουν τον αριθμό των μηνών ως προς τους οποίους μπορεί να πραγματοποιηθεί η πληρωμή των μη καταβληθεισών αποδοχών των μισθωτών από τον οργανισμό εγγυήσεως. Πράγματι με το άρθρο 4, παράγραφος 3, παρέχεται στα κράτη μέλη η δυνατότητα να θέτουν ανώτατα όρια «για τις πληρωμές που πραγματοποιούνται από τον οργανισμό εγγύησης», μολονότι τα εν λόγω ανώτατα όρια δεν μπορούν να είναι χαμηλότερα από ένα όριο «κοινωνικώς συμβατό με τον κοινωνικό στόχο της παρούσας οδηγίας».

54. Η απουσία παρόμοιων περιορισμών στο άρθρο 8 όσον αφορά την έκταση των υποχρεώσεων που υπέχουν τα κράτη μέλη σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων των μισθωτών σε παροχές γήρατος λόγω αφερεγγυότητας του εργοδότη οπωσδήποτε δεν είναι τυχαία. Όπως επισήμανε η γενική εισαγγελέας J. Kokott στις προτάσεις της στην υπόθεση Robins, το γεγονός ακριβώς ότι σε άλλα σημεία της οδηγίας απαντούν ρητοί περιορισμοί στην έκταση της υποχρεώσεως που επιβάλλεται στα κράτη μέλη σχετικά με την προστασία των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας συνηγορεί υπέρ του εν λόγω επιχειρήματος όσον αφορά τον χαρακτήρα και την έκταση της υποχρεώσεως που προβλέπεται στο άρθρο 8.

55. Επομένως, για όλους αυτούς τους λόγους, φρονώ ότι το άρθρο 8 επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να προστατεύουν *το σύνολο* των παροχών γήρατος που θίγονται από την αφερεγγυότητα του εργοδότη και όχι μόνο μέρος ή καθορισμένο ποσοστό των παροχών αυτών. Συναφώς, συντάσσομαι πλήρως με το σκεπτικό που διατύπωσε η γενική εισαγγελέας J. Kokott στις προτάσεις της επί της υποθέσεως Robins. Κατ' επέκταση, είμαι της άποψης ότι το σκεπτικό του Δικαστηρίου στην απόφαση Robins σχετικά με το ζήτημα του άρθρου 8 δεν μπορεί να γίνει δεκτό και δεν πρέπει να υιοθετηθεί από το Δικαστήριο στην παρούσα υπόθεση.

56. Ωστόσο, οι παραπάνω διαπιστώσεις δεν σημαίνουν ότι δεν αναγνωρίζεται στα κράτη μέλη περιθώριο εκτιμήσεως ως προς τους μηχανισμούς που πρέπει να θεσπιστούν για την εξασφάλιση της εν λόγω προστασίας. Πράγματι, όπως προκύπτει από το γράμμα του άρθρου 8, η υποχρέωση που επιβάλλεται στα κράτη μέλη δεν συνίσταται στο να εγγυώνται τα ίδια την καταβολή των συντάξεων, αλλά, αντιθέτως, στο να «εξασφαλίζουν τη θέσπιση των αναγκαίων μέτρων» προς τον σκοπό αυτό. Στο πλαίσιο αυτό, συντάσσομαι με την κρίση του Δικαστηρίου στην απόφαση Robins ως προς το ότι ιδιώτης δεν δύναται απλώς να ισχυρίζεται ότι υπέστη μείωση στη σύνταξή του και να ζητεί να υποχρεωθεί το οικείο κράτος μέλος να αντισταθμίσει την εν λόγω μείωση. Αντιθέτως, ο ενάγων οφείλει επιπλέον να αποδείξει ότι το εν λόγω κράτος μέλος δεν θέσπισε τα μέτρα που θα μπορούσαν ευλόγως να θεωρηθούν επαρκή για την προστασία των εν λόγω συμφερόντων.

57. Όπως ελπίζω να αποδείξω με τις παρούσες προτάσεις, μία εκ των συνεπειών της εσφαλμένης ερμηνείας του άρθρου 8, που καθώς εκτιμώ πραγματοποίησε το Δικαστήριο στην απόφαση Robins, είναι ότι το Δικαστήριο στη συνέχεια προσπάθησε να δικαιολογήσει την εν λόγω λύση με βάση το ίδιο το γράμμα του άρθρου 8.

58. Τούτο ενδεχομένως προκύπτει σαφώς από την απόφαση που εκδόθηκε επί της υποθέσεως Hogan κ.λπ.[11]. Στην απόφαση αυτή το Δικαστήριο κατ' ουσίαν εγκατέλειψε την προϋπόθεση που αφορούσε την ύπαρξη ειδικών συνθηκών. Αντιθέτως, έκρινε ότι η ορθή μεταφορά του άρθρου 8 της οδηγίας 2008/94 στην εσωτερική έννομη τάξη προϋποθέτει ότι ο μισθωτός θα είναι σε θέση να λάβει, σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη του, τουλάχιστον το ήμισυ της αξίας των παροχών γήρατος για τις οποίες έχει θεμελιώσει δικαίωμα καταβάλλοντας εισφορές στο πλαίσιο επικουρικού επαγγελματικού συστήματος προνοίας[12].

59. Στη μεταγενέστερη απόφασή του της 24ης Νοεμβρίου 2016, Webb-Sämann (C-454/15, EU:C:2016:891, σκέψη 35), το Δικαστήριο προσέθεσε ότι η υποχρέωση που υπέχουν τα κράτη μέλη για προστασία των μισθωτών από τυχόν απώλεια του ημίσεος και άνω της αξίας των παροχών γήρατος που δικαιούνται δεν απέκλειε ότι «υπό άλλες συνθήκες, οι επενεχθείσες ζημίες θα μπορούσαν επίσης, έστω και εάν είναι διαφορετικό το ποσοστό τους, να θεωρηθούν ως προδήλως δυσανάλογες υπό το φως της υποχρεώσεως προστασίας των συμφερόντων των μισθωτών που προβλέπει το άρθρο 8 της […] οδηγίας [2008/94]».

11 Απόφαση της 25ης Απριλίου 2013 (C-398/11, EU:C:2013:272, σκέψη 43).

12 Ωστόσο, με την κρίση του αυτή, το Δικαστήριο απομακρύνθηκε από τη θέση περί υποχρεώσεως προβλέψεως μέσων.

60. Στην πλέον πρόσφατη απόφαση επί του επίμαχου ζητήματος, ήτοι την απόφαση της 6ης Σεπτεμβρίου 2018, Hampshire (C-17/17, EU:C:2018:674), το Δικαστήριο διατήρησε τη θέση του ότι ορισμένες επενεχθείσες ζημίες, έστω και εάν το ποσοστό τους είναι χαμηλότερο του ημίσεος της αξίας των προσδοκώμενων παροχών, θα μπορούσαν επίσης να θεωρηθούν ως προδήλως δυσανάλογες υπό το πρίσμα της υποχρεώσεως προστασίας των συμφερόντων των μισθωτών που προβλέπει η εν λόγω διάταξη [13].

61. Όπως συνέβη και σε σχέση με το ποσοστό του 50 %, το Δικαστήριο δεν παρείχε αιτιολογία ή κατευθύνσεις σχετικά με το τι ύψους μείωση στην αξία των παροχών θα μπορούσε να συνιστά προδήλως δυσανάλογη παρέμβαση στα επίμαχα δικαιώματα των μισθωτών.

62. Μπορεί, ωστόσο, να σημειωθεί ότι στις αποφάσεις Webb-Sämann [14] και Hampshire [15] το Δικαστήριο έκρινε ότι η εν λόγω υποχρέωση των κρατών μελών να προστατεύουν τουλάχιστον το ήμισυ της αξίας των παροχών γήρατος, για τις οποίες ο μισθωτός έχει θεμελιώσει δικαίωμα καταβάλλοντας εισφορές στο πλαίσιο επικουρικού επαγγελματικού συστήματος προνοίας, συνιστά *ελάχιστη ατομική εγγύηση* για κάθε μεμονωμένο μισθωτό. Επομένως, προκύπτει ότι στις εν λόγω δύο αποφάσεις το Δικαστήριο έκρινε ότι η εφαρμογή του κανόνα του 50 % δεν αποτελεί τη μοναδική συνέπεια της εν λόγω διατάξεως. Εν ολίγοις, τα κράτη μέλη υπέχουν μεν υποχρέωση να εξασφαλίζουν ότι διασφαλίζεται σε κάθε μισθωτό τουλάχιστον το 50 % της αξίας των παροχών που δικαιούται στο πλαίσιο επικουρικού επαγγελματικού συστήματος προνοίας, σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη του [16], αλλά η υποχρέωση αυτή δεν τα απαλλάσσει από την υποχρέωση λήψεως των αναγκαίων μέτρων (οικονομικών, προληπτικών ή άλλων) για την πλήρη προστασία των δικαιωμάτων των μισθωτών. Επομένως, όταν η μείωση είναι χαμηλότερη του 50 %, οι οικείοι μισθωτοί μπορούν να επιτύχουν να τους καταβληθεί αποζημίωση αν αποδείξουν ότι το κράτος δεν εκπλήρωσε την υποχρέωση προβλέψεως μέσων που υπέχει καθόσον παρέλειψε να θεσπίσει τα κατάλληλα μέτρα (οικονομικά, προληπτικά ή άλλα) για την προστασία των συμφερόντων των μισθωτών. Επομένως, για να επαναλάβουμε τη διατύπωση που χρησιμοποιείται στην ανωτέρω απόφαση Robins κ.λπ., ακόμη και αν η μείωση που σημειώθηκε δεν φτάνει μέχρι κάποιο κατώτατο όριο, ο μισθωτός μπορεί εντούτοις να απαιτήσει να του καταβληθεί πλήρης αποζημίωση από το οικείο κράτος μέλος, σε περίπτωση «πρόδηλης και σοβαρής υπερβάσεως» του εν λόγω κράτους μέλους όσον αφορά τα όρια που τίθενται στη διακριτική του ευχέρεια σχετικά με τη θέσπιση των κατάλληλων μέτρων.

63. Επομένως, οι ανωτέρω πρόσφατες αποφάσεις μπορούν να θεωρηθούν ως μια σιωπηρή προσπάθεια εκ μέρους του Δικαστηρίου να απομακρυνθεί από τις παραδοχές της αποφάσεως Robins και να κινηθεί προς την κατεύθυνση εκείνου που και εγώ φρονώ ότι αποτελεί τον βασικό σκοπό του άρθρου 8 της οδηγίας 2008/94, ήτοι, να προστατεύσει *το σύνολο* των επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών των συνταξιούχων από τον κίνδυνο ζημίας οφειλόμενης στην αφερεγγυότητα του εργοδότη.

64. Στο πλαίσιο αυτό, η ύπαρξη δυσανάλογης ζημίας μπορεί από μόνη της να θεωρηθεί ως αποδεικτικό στοιχείο, το οποίο στηρίζει μαχητό τεκμήριο, ότι το κράτος μέλος δεν έχει εκπληρώσει την υποχρέωση προβλέψεως μέσων που υπέχει όσον αφορά την εξασφάλιση της εν λόγω προστασίας.

65. Σε κάθε περίπτωση, φρονώ ότι το Δικαστήριο πρέπει να λαμβάνει σε μεγαλύτερο βαθμό υπόψη την αναλογικότητα της επενεχθείσας ζημίας.

13 Σκέψη 50.

14 Απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2016 (C-454/15, EU:C:2016:891).

15 Απόφαση της 6ης Σεπτεμβρίου 2018 (C-17/17, EU:C:2018:674).

16 Όπως εκθέτει το Δικαστήριο, τα κράτη μέλη υπέχουν υποχρέωση αποτελέσματος μόνο «συναφώς», ήτοι να εγγυώνται έναν ελάχιστο βαθμό προστασίας. Βλ. απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2016, Webb-Sämann (C-454/15, EU:C:2016:891, σκέψη 35).

66. Για την εκάστοτε ορθή ανάλυση της αρχής της αναλογικότητας ιδιαίτερη σημασία έχει το πλαίσιο εντός του οποίου αυτή πραγματοποιείται. Εν προκειμένω, είναι σκόπιμο να υπομνησθεί ότι η πρόβλεψη λήψεως συντάξεως κατά την αποχώρηση από την υπηρεσία αποτελεί μέρος του κοινωνικού συμβολαίου των ευρωπαϊκών κρατών ήδη από την εποχή του Μπίσμαρκ. Σημαντικό μέρος του εν λόγω κοινωνικού συμβολαίου αποτελεί και η επένδυση σε ιδιωτικές συντάξεις όσον αφορά ορισμένους μισθωτούς, εφόσον, μέσω του μηχανισμού αυτού οι εργαζόμενοι αυτοί δύνανται κατά τα χρόνια της ενεργούς υπηρεσίας τους να αποταμιεύουν για τη σύνταξή τους με την πεποίθηση ότι με τον τρόπο αυτό ενεργούν κατά τρόπο συνετό τόσο για τους ίδιους όσο και για τις οικογένειές τους για τα χρόνια που θα έλθουν όταν θα έχει πλέον ολοκληρωθεί ο εργασιακός τους βίος. Επομένως, η συμμετοχή σε πρόγραμμα ιδιωτικής συντάξεως αποτελεί για μεγάλο αριθμό εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα μια ιδιαιτέρως σημαντική οικονομικού χαρακτήρα απόφαση, αντίστοιχη, επί παραδείγματι, της αγοράς κατοικίας ή της αποταμιεύσεως για τη μελλοντική ανατροφή και την εκπαίδευση τέκνων.

67. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο και η μερική ακόμη απώλεια συνταξιοδοτικών παροχών που οφείλεται σε αφερεγγυότητα του εργοδότη αποτελεί τόσο σοβαρό και σημαντικό ζήτημα για τον οικείο μισθωτό. Ο εν λόγω μισθωτός δεν νιώθει απλώς ότι έχει σημειωθεί ανατροπή του προγραμματισμού του όσον αφορά την προληπτική αποταμίευση για τη συνταξιοδότηση εξαιτίας εξωτερικών παραγόντων, τους οποίους δεν δύναται να ελέγξει, αλλά επιπλέον η ικανότητά του να αντιδράσει στην επέλευση της εν λόγω ζημίας θα περιορίζεται συνήθως σε σημαντικό βαθμό λόγω του γήρατος. Επομένως, με απλά λόγια, η ικανότητα του, επί παραδείγματι, μέσου εβδομηντάχρονου να αντιμετωπίσει την εν λόγω οικονομική ζημία θα παρεμποδίζεται σε σημαντικό βαθμό, καθώς το ενδεχόμενο επανεντάξεως στο εργατικό δυναμικό για τους περισσότερους συνταξιούχους είναι κάτι που αποκλείεται από κάθε άποψη.

68. Η προστασία των συμφερόντων των εν λόγω συνταξιούχων οι οποίοι έχουν επενδύσει σε ιδιωτικές συντάξεις από ζημία που προκαλείται εξαιτίας αφερεγγυότητας του πρώην εργοδότη πρέπει, επομένως, να συνιστά πρωταρχικό πολιτικό στόχο των κρατών μελών. Η εν λόγω προστασία είναι με τον τρόπο της τόσο σημαντική όσο η παροχή εκπαιδευτικού συστήματος ή συστήματος στεγάσεως ή η ασφάλεια των τραπεζικών καταθέσεων.

69. Στο πλαίσιο αυτό, οι εκπρόσωποι τόσο της PSV όσο και της Γερμανικής Κυβερνήσεως, όταν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ερωτήθηκαν αν, επί παραδείγματι, μια μείωση των συνταξιοδοτικών παροχών της τάξεως του 25 % λόγω αφερεγγυότητας του εργοδότη θα αποτελούσε δυσανάλογη ζημία για τον οικείο συνταξιούχο, αναγνώρισαν ότι η μείωση αυτή θα ήταν πράγματι επώδυνη για τον εν λόγω συνταξιούχο. Φρονώ, ωστόσο, ότι η εν λόγω ζημία είναι ακόμη πιο σημαντική: συνιστά μη προβλέψιμη απώλεια εισοδήματος το οποίο οι μισθωτοί είχαν την εύλογη πεποίθηση ότι θα ετίθετο στη διάθεσή τους όταν θα ολοκλήρωναν τον εργασιακό τους βίο. Το σύγχρονο κοινωνικό κράτος υπάρχει ακριβώς για να προστατεύει τους πολίτες από ενδεχόμενες σοβαρές ζημίες τέτοιου είδους.

70. Επομένως, αυτό είναι το πλαίσιο εντός του οποίου πρέπει να πραγματοποιείται η εξέταση της αναλογικότητας της εκάστοτε ζημίας. Αναμφισβήτητα, υπάρχουν και άλλοι κρίσιμοι παράγοντες, αν μη τι άλλο το ζήτημα αν το ποσό της συντάξεως που θα λαμβάνει πλέον ο συνταξιούχος και τα εξαρτώμενα από αυτόν πρόσωπα επαρκεί για να καλύψει τις ανάγκες του λαμβανομένου υπόψη του

βιοτικού επιπέδου των συνταξιούχων στο οικείο κράτος μέλος[17].

71. Οπωσδήποτε, οι σχετικώς μικρές μειώσεις στις επαγγελματικές συνταξιοδοτικές παροχές μπορούν γενικώς να θεωρηθούν είτε ως μειώσεις ήσσονος σημασίας είτε ως, τουλάχιστον, μειώσεις των οποίων το επίπεδο δεν θίγει την ουσία του συνταξιοδοτικού δικαιώματος και της αντίστοιχης προσδοκίας που έχει δημιουργηθεί από αυτό στον οικείο συνταξιούχο.

72. Ωστόσο, όταν η ζημία που επέρχεται στην ιδιωτική σύνταξη λόγω της αφερεγγυότητας εργοδότη δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ήσσονος σημασίας, η έλλειψη αναλογικότητας κάποια στιγμή θα καταστεί εμφανής, ακόμη και χωρίς να υπάρχει «μαγικός» αριθμός που να καθιστά αυτομάτως την εν λόγω ζημία δυσανάλογη. Σε αντίθεση με τις όποιες προηγούμενες διαπιστώσεις του Δικαστηρίου, φρονώ ότι σε πολλές περιπτώσεις ζημία στις συνταξιοδοτικές παροχές χαμηλότερη του 50 % η οποία επήλθε εξαιτίας αφερεγγυότητας του εργοδότη θα είναι δυσανάλογη. Το ύψος των συνταξιοδοτικών παροχών που λαμβάνει η πλειονότητα των συνταξιούχων είναι σχετικώς χαμηλό, ώστε ακόμη και μια μικρή μείωση του ποσού της σχετικής συντάξεως συνιστά γενικώς πολύ σημαντική επιβάρυνση για αυτούς.

73. Μολονότι η διαπίστωση του εν λόγω γεγονότος απόκειται εν τέλει στο αιτούν δικαστήριο, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ο εκπρόσωπος του G. Bauer προέβαλε ότι οι απώλειες της επαγγελματικής του συντάξεως ενδέχεται να ανέρχονται τελικά σε ένα ποσοστό της τάξεως του 30 έως 33 % (αναλόγως της ηλικίας του). Εάν τούτο όντως ισχύει, τότε λαμβανομένου υπόψη του σχετικώς χαμηλού εισοδήματος το οποίο ακόμη και σε ποσοστό 100 % αντιστοιχεί στις πλήρεις συνταξιοδοτικές παροχές που δικαιούται, δύσκολα μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η επίμαχη ζημία δεν είναι δυσανάλογη σε σχέση με το γενικό πλαίσιο το οποίο μόλις περιέγραψα.

74. Συνοψίζοντας, εκτιμώ ότι τα ανωτέρω αποτελούν κρίσιμους για την εξέταση της αναλογικότητας παράγοντες, οι οποίοι, ενδεχομένως να μην έχουν τονιστεί επαρκώς στη μέχρι σήμερα νομολογία.

75. Κατά συνέπεια, λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω σκέψεων, φρονώ ότι το Δικαστήριο πρέπει να εγκαταλείψει τις παραδοχές αποφάσεων όπως η Robins και να απαντήσει στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα ότι οι συνθήκες στις οποίες αναφέρεται το Δικαστήριο στη σκέψη 35 της αποφάσεως της 24ης Νοεμβρίου 2016, Webb-Sämann (C-454/15, EU:C:2016:891), είναι εκείνες στις οποίες ο ενάγων αποδεικνύει ότι το κράτος μέλος δεν έχει εκπληρώσει την υποχρέωση που υπέχει να εξασφαλίζει τη θέσπιση των αναγκαίων μέτρων για την προστασία των συμφερόντων των μισθωτών ή των προσώπων που έχουν ήδη αποχωρήσει από την επιχείρηση του εργοδότη καθώς και εκείνες στις οποίες ο βαθμός της μειώσεως των συνταξιοδοτικών παροχών είτε δεν είναι ήσσονος σημασίας είτε θίγει με άλλον τρόπο την ουσία των επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών τις οποίες, αν δεν μεσολαβούσε η αφερεγγυότητα του εργοδότη, ο συνταξιούχος είχε την εύλογη πεποίθηση ότι θα λάμβανε.

17 Βεβαίως, στην απόφαση Hogan κ.λπ. (σκέψη 33) το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94 έχει την έννοια ότι δεν επιτρέπεται να ληφθεί υπόψη η προβλεπόμενη από τον νόμο κρατική σύνταξη κατά την εκτίμηση του ζητήματος αν το οικείο κράτος μέλος εκπλήρωσε την υποχρέωση που υπέχει από το άρθρο αυτό. Ωστόσο, φρονώ ότι, όταν το Δικαστήριο προέβη στην ως άνω διαπίστωση δεν είχε υπόψη του κάτι πέραν του κατώτατου ορίου του 50 %. Πρώτον, όταν εκδόθηκε η εν λόγω απόφαση, δεν είχε βρεθεί ακόμη η λύση που υιοθετήθηκε στις αποφάσεις Webb-Sämann και Hampshire. Δεύτερον, από λογικής απόψεως, από το γεγονός ότι το άρθρο 8 καλύπτει μόνον τις απαιτήσεις που αφορούν συστήματα επαγγελματικής ή διεπαγγελματικής επικουρικής προνοίας εκτός των εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως δεν μπορεί να συναχθεί το συμπέρασμα ότι οι κρατικές συνταξιοδοτικές παροχές δεν μπορούν να συνυπολογίζονται στην εκτίμηση του αν κράτος μέλος έχει εκπληρώσει την υποχρέωση που υπέχει βάσει του εν λόγω άρθρου. Πράγματι, το αντικείμενο εγγυήσεως διαφέρει από το ποσό που καλύπτεται από αυτή. Στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως, συνηθίζεται η καταβολή αποζημιώσεως να αποφασίζεται σε συνάρτηση με συγκεκριμένη κατάσταση (αναπηρίας, σοβαρής αναπηρίας, ορφάνιας), ωστόσο το ποσό της ποικίλλει ανάλογα με εξωτερικούς παράγοντες, όπως είναι το συνολικό εισόδημα του ενδιαφερόμενου προσώπου. Ωστόσο, η ερμηνεία που έδωσε το Δικαστήριο στην απόφαση Hogan κ.λπ. είναι ορθή από την άποψη του κανόνα του 50 %, εφόσον, εξ ορισμού, για να εκτιμηθεί αν η μείωση που επήλθε υπερβαίνει το εν λόγω κατώτατο όριο, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη μόνον οι παροχές που καταβάλλονται στο πλαίσιο συστήματος επαγγελματικής ή διεπαγγελματικής επικουρικής προνοίας.

Το τρίτο ερώτημα

76. Με το τρίτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν μπορεί να γίνει επίκληση του άρθρου 8 ενώπιον εθνικού δικαστηρίου κατά κράτους μέλους, όταν το τελευταίο έχει παραλείψει να μεταφέρει προσηκόντως την οδηγία 2008/94 στο εθνικό δίκαιο.

77. Συναφώς, όπως εξήγησα σε προηγούμενο σημείο των παρουσών προτάσεων, το Δικαστήριο αρχικά εμφανίστηκε επιφυλακτικό, κρίνοντας ότι εφόσον ούτε το άρθρο 8 της οδηγίας ούτε άλλη διάταξη αυτής περιέχει στοιχεία που να καθιστούν δυνατό να καθοριστεί με ακρίβεια το ελάχιστο επίπεδο που απαιτείται για την προστασία των δικαιωμάτων για παροχές, η ευθύνη του οικείου κράτους μέλους εξαρτάται από τη διαπίστωση πρόδηλης και σοβαρής υπέρβασης, εκ μέρους του εν λόγω κράτους, των ορίων που επιβάλλονται στη διακριτική του ευχέρεια [18].

78. Στην απόφαση Hampshire [19], το Δικαστήριο απομακρύνθηκε κάπως από την προηγούμενη στάση του κρίνοντας, όσον αφορά την υποχρέωση των κρατών μελών να εξασφαλίζουν τουλάχιστον το ήμισυ της αξίας των παροχών γήρατος τις οποίες υπό κανονικές συνθήκες θα δικαιούνταν οι μισθωτοί, ότι μισθωτός δύναται να προβάλει το άρθρο 8 ενώπιον εθνικού δικαστηρίου κατά κράτους μέλους εφόσον η ζημία που αυτός υφίσταται υπερβαίνει το 50 % των παροχών που δικαιούται.

79. Καταλήγοντας στο συμπέρασμα αυτό, το Δικαστήριο επισήμανε ότι, σύμφωνα με τη νομολογία, μπορεί να γίνει επίκληση διατάξεως οδηγίας από ιδιώτες κατά κράτους μέλους αν η εν λόγω διάταξη είναι απαλλαγμένη αιρέσεων και αρκούντως σαφής, καθώς και ότι η οικεία εξέταση πρέπει να αφορά τρία στοιχεία: τον προσδιορισμό των δικαιούχων της προστασίας που προβλέπει το άρθρο 8, το περιεχόμενο της προστασίας αυτής και τον προσδιορισμό αυτού που οφείλει να παράσχει την προστασία [20].

80. Συμμερίζομαι πλήρως τη συναφή ανάλυση του Δικαστηρίου, μολονότι είναι σκόπιμο να καθορισθεί με πιο συγκεκριμένους όρους το σκεπτικό του δικαστηρίου σχετικά με τον προσδιορισμό του προσώπου που οφείλει να παράσχει την προστασία που προβλέπει το άρθρο 8.

81. Όσον αφορά τον προσδιορισμό των δικαιούχων της προστασίας που προβλέπεται στο άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94, από το γράμμα της εν λόγω διατάξεως προκύπτει σαφώς ότι η οδηγία αποβλέπει στην προστασία των μισθωτών που πλήττονται από την αφερεγγυότητα του εργοδότη τους [21].

82. Όσον αφορά τον προσδιορισμό του προσώπου που οφείλει να παράσχει την προστασία που προβλέπει το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94, το άρθρο 8 ορίζει με τρόπο σαφή και απαλλαγμένο αιρέσεων ότι τούτο απόκειται στα κράτη μέλη.

83. Είναι αληθές ότι το άρθρο 8 παρέχει στα κράτη μέλη σχετική διακριτική ευχέρεια. Η εν λόγω διακριτική ευχέρεια αφορά τους μηχανισμούς που πρέπει να θεσπιστούν για την εξασφάλιση της εφαρμογής του άρθρου 8 [22]. Επομένως, δεν αφορά τον προσδιορισμό εκείνων που οφείλουν να παράσχουν την προστασία που προβλέπει το άρθρο 8, που δεν είναι άλλοι από τα κράτη μέλη.

18 Απόφαση της 25ης Ιανουαρίου 2007, Robins κ.λπ. (C-278/05, EU:C:2007:56, σκέψεις 80 και 82).

19 Απόφαση της 6ης Σεπτεμβρίου 2018 (C-17/17, EU:C:2018:674).

20 Όπ.π., σκέψη 56.

21 Όπ.π., σκέψη 57.

22 Πρβλ. απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 2001, Gharehveran (C-441/99, EU:C:2001:551, σκέψη 44).

84. Τέλος, όσον αφορά το περιεχόμενο της προστασίας που προβλέπεται από το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94, μολονότι τα κράτη μέλη διαθέτουν σημαντική διακριτική ευχέρεια όσον αφορά τον καθορισμό της μορφής και της μεθόδου που θα χρησιμοποιήσουν για τη μεταφορά του άρθρου 8 στο εσωτερικό δίκαιο [23], εντούτοις είναι δυνατή η ευθεία επίκληση του εν λόγω άρθρου ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Πράγματι, ακόμη και όταν τα κράτη μέλη χαίρουν ορισμένου βαθμού διακριτικής ευχέρειας όσον αφορά την εφαρμογή διατάξεως του δικαίου της Ένωσης, η διάταξη αυτή μπορεί να προβληθεί κατά κράτους μέλους, αν το εν λόγω κράτος μέλος υπερέβη τον βαθμό αυτό, ιδίως επειδή η εθνική του νομοθεσία δεν εξασφαλίζει την ελάχιστη προστασία που απαιτείται από τη διάταξη αυτή [24].

85. Όσον αφορά το ελάχιστο επίπεδο προστασίας που απαιτείται από το άρθρο 8, προκύπτει ότι, εφόσον το Δικαστήριο έκρινε ότι η εν λόγω ελάχιστη προστασία συνίσταται στην υποχρέωση προστασίας των μισθωτών έναντι μειώσεων που υπερβαίνουν το 50 % της αξίας των κεκτημένων δικαιωμάτων τους, αν κράτος μέλος δεν παρέχει την εν λόγω προστασία, συνάγεται κατ' ανάγκην ότι το εν λόγω κράτος μέλος έχει υπερβεί το περιθώριο χειρισμών που διαθέτει. Κατά συνέπεια, η εν λόγω παράβαση μπορεί να προβληθεί άμεσα κατά του εν λόγω κράτους μέλους.

86. Όσον αφορά την αναφερόμενη στη σκέψη 35 της αποφάσεως Webb-Sämann [25] υποχρέωση των κρατών μελών να εξασφαλίζουν τη θέσπιση των αναγκαίων μέτρων για την αποτροπή επελεύσεως τυχόν δυσανάλογης ζημίας, οπωσδήποτε, το Δικαστήριο δεν προσδιόρισε την κατάσταση στην οποία αναφερόταν. Επισημαίνεται εντούτοις ότι μια υποχρέωση μπορεί να θεωρηθεί σαφής και ακριβής όχι μόνον όταν προβλέπεται ρητώς σε κάποιο νομοθετικό κείμενο, αλλά και όταν αυτή μπορεί να συναχθεί από το εν λόγω κείμενο βάσει των κοινώς αποδεκτών ερμηνευτικών μεθόδων, το οποίο, κατά την άποψή μου, συμβαίνει εν προκειμένω, καθώς από το γράμμα του άρθρου 8 μπορεί να συναχθεί ότι το εν λόγω άρθρο προστατεύει πλήρως τα δικαιώματα των μισθωτών.

87. Ωστόσο, εφόσον το οικείο κράτος μέλος υπέχει μόνον υποχρέωση προβλέψεως των μέσων, οι ενάγοντες πρέπει να αποδείξουν ότι τα θεσπισθέντα από το εν λόγω κράτος μέλος μέτρα δεν επαρκούσαν για να εξασφαλίσουν την εν λόγω προστασία, εφόσον η ύπαρξη δυσανάλογης ζημίας πρέπει να θεωρηθεί ως στοιχείο από το οποίο μπορεί να συναχθεί η ύπαρξη συναφούς ανεπάρκειας.

88. Επιπλέον, πρέπει να σημειωθεί ότι η προστασία που προβλέπεται από το άρθρο 8 αφορά κεκτημένα δικαιώματα ή δικαιώματα προσδοκίας, ο ορισμός των οποίων εξαρτάται από το εθνικό δίκαιο, και όχι από τις οικονομικές συνέπειες που απορρέουν από τα δικαιώματα αυτά. Πράγματι, υπάρχουν δύο είδη συστημάτων επικουρικής συνταξιοδοτήσεως: τα «συστήματα καθορισμένων παροχών» και τα «συστήματα καθορισμένων εισφορών» [26]. Επομένως, αν, βάσει του εθνικού δικαίου, τα δικαιώματα που έχει θεμελιώσει κάποιος αφορούν απλώς δικαιώματα σε μερίδια επί των κερδών και όχι, όπως προκύπτει ότι ισχύει σύμφωνα με το γερμανικό δίκαιο, δικαιώματα σε καθορισμένες παροχές, τότε το κράτος μέλος υπέχει την υποχρέωση να εξασφαλίσει ότι ο μισθωτός θα διαθέτει πράγματι *πλήρως* δικαιώματα επί των εν λόγω μεριδίων, με την επιφύλαξη του ποσού που τελικώς θα καταβληθεί στον μισθωτό.

23 Βλ. αποφάσεις της 25ης Ιανουαρίου 2007, Robins (C-278/05, EU:C:2007:56, σκέψεις 36 έως 45), και της 25ης Ιουλίου 2018, Guigo (C-338/17, EU:C:2018:605, σκέψεις 30 και 31).

24 Πρβλ. απόφαση της 25ης Απριλίου 2013, Hogan κ.λπ. (C-398/11, EU:C:2013:272 σκέψη 46).

25 Απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2016 (C-454/15, EU:C:2016:891).

26 Όπως συνάγεται από τις ονομασίες τους, στο πλαίσιο συστήματος καθορισμένων παροχών, ο ενδιαφερόμενος λαμβάνει καθορισμένο ποσό συντάξεως –το οποίο σημαίνει ότι μπορεί να απαιτηθεί από τον εργοδότη να αναπληρώσει το σύστημα σε περίπτωση μη ικανοποιητικής αποδόσεως των συναφών επενδύσεων– ενώ η καταβολή που λαμβάνεται στο πλαίσιο συστήματος καθορισμένων εισφορών εξαρτάται από την απόδοση των επενδύσεων που πραγματοποιούνται με καθορισμένες εισφορές που καταβάλλονται από τον εργοδότη.

89. Εν ολίγοις, προτείνω να δοθεί καταφατική απάντηση στο τρίτο προδικαστικό ερώτημα, ήτοι, ότι το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94 παράγει άμεσο αποτέλεσμα, και κατά συνέπεια, η εν λόγω διάταξη απονέμει στους ιδιώτες δικαιώματα δυνάμενα να προβληθούν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων έναντι κράτους μέλους, όταν το τελευταίο έχει παραλείψει να μεταφέρει την οδηγία αυτή στο εσωτερικό δίκαιο ή όταν έχει προβεί σε πλημμελή μεταφορά της.

Το τέταρτο ερώτημα

90. Με το τέταρτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά όταν, σχετικά με ζητήματα που αφορούν τις επαγγελματικές συνταξιοδοτικές παροχές, το κράτος μέλος έχει ορίσει –υποχρεωτικά για τους εργοδότες– οργανισμό ιδιωτικού δικαίου ως φορέα εγγύησης των επαγγελματικών συντάξεων έναντι του κινδύνου αφερεγγυότητας και ο εν λόγω οργανισμός υπόκειται σε δημόσια χρηματοπιστωτική εποπτεία, επιπλέον δε, εισπράττει από τους εργοδότες, βάσει του δημοσίου δικαίου, τις αναγκαίες για την ασφάλιση κατά της αφερεγγυότητας εισφορές και μπορεί να ορίσει, όπως μια δημόσια αρχή, τις προϋποθέσεις αναγκαστικής εκτελέσεως με διοικητική πράξη, αν ο εν λόγω οργανισμός πρέπει να θεωρείται ότι αποτελεί δημόσιο φορέα του εν λόγω κράτους μέλους, ώστε να μπορεί να προβληθεί άμεσα κατά αυτού διάταξη οδηγίας.

91. Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο έχει δεχθεί ότι οι ιδιώτες μπορούν να επικαλούνται τις ανεπιφύλακτες και αρκούντως σαφείς διατάξεις των οδηγιών, όχι μόνον έναντι του κράτους μέλους και του συνόλου των οργάνων της δημόσιας διοικήσεως, όπως είναι οι αποκεντρωμένες αρχές, αλλά και, έναντι οργανισμών και φορέων που υπόκεινται στην εποπτεία ή τον έλεγχο του κράτους ή που έχουν εξαιρετικές εξουσίες σε σχέση με εκείνες που απορρέουν από τους εφαρμοστέους στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών κανόνες[27].

92. Οι εν λόγω οργανισμοί και φορείς διακρίνονται από τους ιδιώτες και πρέπει να εξομοιώνονται με το κράτος μέλος, είτε διότι πρόκειται για νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου που αποτελούν μέρος του κράτους με την ευρεία έννοια είτε διότι τους έχει ανατεθεί, από δημόσια αρχή, η εκτέλεση αποστολής δημοσίου συμφέροντος και, για τον λόγο αυτό, έχουν εξοπλιστεί με τις εξαιρετικές εξουσίες[28].

93. Δεδομένου ότι, με το προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο αναφέρεται σε περίπτωση στην οποία κράτος μέλος έχει ορίσει ως –υποχρεωτικό για τους εργοδότες– φορέα ασφαλίσεως κατά του κινδύνου αφερεγγυότητας ορισμένο οργανισμό και έχει απονείμει σε αυτόν το δικαίωμα να εισπράττει από τους εργοδότες, βάσει του δημοσίου δικαίου, τις αναγκαίες για την ασφάλιση κατά της αφερεγγυότητας εισφορές, ο οργανισμός αυτός πρέπει να εξομοιώνεται με το εν λόγω κράτος μέλος ακόμη και αν πρόκειται για οργανισμό ιδιωτικού δικαίου.

94. Ωστόσο, για να είναι άμεσα εκτελεστή έναντι του εν λόγω οργανισμού υποχρέωση που απορρέει από οδηγία, η εκτέλεση της αποστολής δημοσίου συμφέροντος που του έχει ανατεθεί, πρέπει να περιλαμβάνει, ρητώς ή σιωπηρώς την εκτέλεση της εν λόγω υποχρεώσεως. Πράγματι, μόνον το γεγονός ότι το κράτος μέλος έχει απονείμει σε οργανισμό εξαιρετικές εξουσίες δεν σημαίνει ότι ο εν λόγω οργανισμός υπέχει ευθύνη για κάθε υποχρέωση που επιβάλλεται στο εν λόγω κράτος μέλος από το δίκαιο της Ένωσης.

95. Στο προδικαστικό ερώτημα, το εθνικό δικαστήριο αναφέρεται σε περίπτωση στην οποία κράτος μέλος έχει ορίσει οργανισμό ως υπεύθυνο για την εγγύηση των επαγγελματικών συντάξεων. Ωστόσο, από τη δικογραφία, σε συνδυασμό με τα στοιχεία που προσκομίστηκαν κατά την προφορική συζήτηση της υποθέσεως, προκύπτει ότι η αποστολή που η Γερμανική Κυβέρνηση ανέθεσε στην Pensions-Sicherungs-Verein VVaG αφορά αποκλειστικώς τις περιπτώσεις στις οποίες η

27 Βλ. απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 2017, Farrell (C-413/15, EU:C:2017:745, σκέψη 33).
28 Όπ.π, σκέψη 34.

επαγγελματική ασφάλιση γήρατος υλοποιείται από τον εργοδότη μέσω άμεσης υποσχέσεως ή μέσω Direktversicherung (άμεσης ασφαλίσεως) ή μέσω Unterstützungskasse (ασφαλιστικού φορέα που δεν εξαρτάται από νομικής απόψεως από τον εργοδότη) ή Pensionsfonds (φορέα ασφαλίσεως)[29]. Επομένως, η περίπτωση που η επαγγελματική ασφάλιση γήρατος υλοποιείται από τον εργοδότη μέσω «Pensionskasse» (ταμείο συντάξεων), εν προκειμένω του PKDW, δεν εμπίπτει στο αντικείμενο κάποιας από τις ανωτέρω περιπτώσεις αναθέσεως.

96. Σε κάθε περίπτωση, απόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εκτιμήσει, δεδομένου του συγκεκριμένου χαρακτήρα της υποχρεώσεως της οποίας γίνεται επίκληση – ήτοι της παραβάσεως της υποχρεώσεως αποφυγής κάθε δυσανάλογης ζημίας που αναφέρεται στη σκέψη 35 της αποφάσεως Webb-Sämann[30], αν η υποχρέωση αυτή έχει ανατεθεί από το οικείο κράτος μέλος στον εν λόγω φορέα[31].

97. Κατά συνέπεια, προτείνω να δοθεί στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα η απάντηση ότι όταν, σχετικά με ζητήματα που αφορούν τις επαγγελματικές συνταξιοδοτικές παροχές, το κράτος μέλος έχει ορίσει –υποχρεωτικά για τους εργοδότες– οργανισμό ιδιωτικού δικαίου ως φορέα εγγύησης των επαγγελματικών συντάξεων έναντι του κινδύνου αφερεγγυότητας, και ο εν λόγω οργανισμός υπόκειται σε δημόσια χρηματοπιστωτική εποπτεία, επιπλέον δε, εισπράττει από τους εργοδότες, βάσει του δημοσίου δικαίου, τις αναγκαίες για την ασφάλιση κατά της αφερεγγυότητας εισφορές και μπορεί να ορίσει, όπως μια δημόσια αρχή, τις προϋποθέσεις αναγκαστικής εκτελέσεως με διοικητική πράξη, ο εν λόγω οργανισμός πρέπει να θεωρείται ότι αποτελεί δημόσιο φορέα του εν λόγω κράτους μέλους. Ωστόσο, η παράλειψη της συμμορφώσεως με την υποχρέωση που προβλέπεται από το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94 μπορεί να προβληθεί έναντι του εν λόγω οργανισμού μόνον εφόσον η εκτέλεση της υποχρεώσεως αυτής εμπίπτει στο πλαίσιο της αποστολής που του έχει ανατεθεί από το εν λόγω κράτος μέλος, γεγονός το οποίο εκτιμάται από το εθνικό δικαστήριο.

Πρόταση

98. Κατόπιν των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το Bundesarbeitsgericht (Ομοσπονδιακό Δικαστήριο Εργατικών Διαφορών, Γερμανία) ως εξής:

1) Το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Οκτωβρίου 2008, περί προστασίας των μισθωτών σε περίπτωση αφερεγγυότητας του εργοδότη, πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι καλύπτει την απώλεια καταβολής, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία πραγματοποιήθηκε από πρώην εργοδότη για να αντισταθμίσει, όπως απαιτείται από την εσωτερική νομοθεσία, μείωση που επήλθε σε παροχή επαγγελματικής ασφαλίσεως γήρατος.

2) Οι συνθήκες στις οποίες αναφέρεται το Δικαστήριο στη σκέψη 35 της αποφάσεως της 24ης Νοεμβρίου 2016, Webb-Sämann (C-454/15, EU:C:2016:891), είναι εκείνες στις οποίες ο ενάγων αποδεικνύει ότι το κράτος μέλος δεν έχει εκπληρώσει την υποχρέωση που υπέχει να εξασφαλίζει τη θέσπιση των αναγκαίων μέτρων για την προστασία των συμφερόντων των μισθωτών ή των προσώπων που έχουν ήδη αποχωρήσει από την επιχείρηση του εργοδότη καθώς και εκείνες στις οποίες ο βαθμός της μειώσεως των συνταξιοδοτικών παροχών είτε δεν είναι

29 Άρθρο 7, παράγραφος 1, του νόμου περί συντάξεων.

30 Απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 2016 (C-454/15, EU:C:2016:891).

31 Στις αποφάσεις της 16ης Δεκεμβρίου 1993, Wagner Miret (C-334/92, EU:C:1993:945, σκέψη 18), και της 18ης Οκτωβρίου 2001, Gharehveran (C-441/99, EU:C:2001:551, σκέψη 38), το Δικαστήριο έκρινε, έτσι, ότι το άρθρο 3 της οδηγίας 80/987 (νυν άρθρο 3 της οδηγίας 2008/94) ορίζει ότι η οδηγία περί της αφερεγγυότητας των εργοδοτών δεν υποχρεώνει τα κράτη μέλη να συστήσουν τον ίδιο οργανισμό εγγυήσεως για όλες τις κατηγορίες εργαζομένων και, κατά συνέπεια, να υπαγάγουν το διευθυντικό προσωπικό στον οργανισμό εγγυήσεως που έχει συσταθεί για τις άλλες κατηγορίες μισθωτών.

ήσσονος σημασίας είτε θίγει με άλλον τρόπο την ουσία των επαγγελματικών συνταξιοδοτικών παροχών τις οποίες, αν δεν μεσολαβούσε η αφερεγγυότητα του εργοδότη, ο συνταξιούχος είχε την εύλογη πεποίθηση ότι θα λάμβανε.

3) Το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94 παράγει άμεσο αποτέλεσμα, και κατά συνέπεια, η εν λόγω διάταξη απονέμει στους ιδιώτες δικαιώματα δυνάμενα να προβληθούν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων έναντι κράτους μέλους, όταν το τελευταίο έχει παραλείψει να μεταφέρει την οδηγία αυτή στο εσωτερικό δίκαιο ή όταν έχει προβεί σε πλημμελή μεταφορά της.

4) Όταν, σχετικά με ζητήματα που αφορούν τις επαγγελματικές συνταξιοδοτικές παροχές, το κράτος μέλος έχει ορίσει –υποχρεωτικά για τους εργοδότες– οργανισμό ιδιωτικού δικαίου ως φορέα εγγύησης των επαγγελματικών συντάξεων έναντι του κινδύνου αφερεγγυότητας και ο εν λόγω οργανισμός υπόκειται σε δημόσια χρηματοπιστωτική εποπτεία, επιπλέον δε, εισπράττει από τους εργοδότες, βάσει του δημοσίου δικαίου, τις αναγκαίες για την ασφάλιση κατά της αφερεγγυότητας εισφορές και μπορεί να ορίσει, όπως μια δημόσια αρχή, τις προϋποθέσεις αναγκαστικής εκτελέσεως με διοικητική πράξη, ο εν λόγω οργανισμός πρέπει να θεωρείται ότι αποτελεί δημόσιο φορέα του εν λόγω κράτους μέλους. Ωστόσο, η παράλειψη της συμμορφώσεως με την υποχρέωση που προβλέπεται από το άρθρο 8 της οδηγίας 2008/94 μπορεί να προβληθεί έναντι του εν λόγω οργανισμού μόνον εφόσον η εκτέλεση της υποχρεώσεως αυτής εμπίπτει στο πλαίσιο της αποστολής που του έχει ανατεθεί από το εν λόγω κράτος μέλος, γεγονός το οποίο εκτιμάται από το εθνικό δικαστήριο.